

Commentariorvm, Ac Dispvationvm In Primam Partem Sancti Thomæ Tomvs ...

Complectens Quæstiones à XXVII. vsque ad LXIV. & à Quæstione CVI.
vsque ad CXIV.

Vázquez, Gabriel

Antverpiæ, 1620

Tam actu dicendi, quam verbum in diuinis solum sumi notionaliter verior
sententia est. c. 3.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-81000](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-81000)

ter *fermo*, fed, vt benè notauit Canariens, in art. l. quæst. 2. disp. 6. quæst. 2. Quia in annotationibus illius loci dixit, multo melius transferri sermonem, quam verbum in quo manifestè deceptus est. Nam sermo aggregatum quoddam ex pluribus dictionibus; verbum autem vnâ simplicem dictionem tantum significat: ideoque simpliciter secundæ personæ aptius denotat. De iude obseruandum est cum S. Thoma in solut. 2. idè Ariano, & Eunomiano negasse in Deo verbum, quia dixerunt non esse consubstantiali Patri. Adde, Sabellianos idè etiam negasse verbum, quia credebant vnâ tantum in Deo esse personam, quod si hi, tres personas concederet, duo vero priores filium diceret esse eundem cum Patre substantiæ, non dubitarent asserere ipsum productum per Patris intellectum, ac proinde esse propriè verbum illius, vt pudeat Durandum, qui negat, filium Dei per intellectum procedere, vt vidimus disputat. iij. & illa appropriatione docet, vocari verbum, vt capite sequenti videbimus.

CAPVT II.

Variae Scholasticorum opiniones.

Quamquam Catholici fateantur, secundam in Trinitate personam verbum appellari, tamen in ea questione, Vtrum verbum proprie cōueniat essentiz, an personæ, non omnes eodem modo sentiunt. Referam igitur in hoc capite aliorum sententias, vt sequenti veriore exponā.

Prima est Durandi in 1. distinct. 27. quasi 3. Qui affirmat, verbum in Deo proprie dici essentialiter, secundæ autem personæ sola appropriatione conuenire. Cum dicit sola appropriatione conuenire, non intelligit eo modo, quo communia, & essentialia aliquando personis accommodantur, vt nomen, *Amor*, hæc enim proprie, hoc est, non Metaphoricè, & improprie personæ conueniunt, sed intelligit, nomen, *Verbum*, appropriari propter similitudinem, quia licet non procedat perintellectum, vt ipse putat; eius tamen productio, cum sit prior origini, assimilatur processioni perintellectum, quæ prior est, quam processio per voluntatem. Nam alii qui dicunt, esse quidem nomen commune, & essentialia conueniens Deo ratione essentialis cognitionis, sicut est sapientia, & amor; appropriari tamen filio, quia eius generatio est per actum intelligentiæ, sicut amor Spiritui sancto, quia per actum voluntatis procedit, à Durandi sententia longius distat: hi enim non assentunt, Filium esse Verbum similitudine tantū, sed recipi proprie per intellectum procedere, at Durandus affirmat, secundam personam similitudine tantum procedere vt verbum.

Bisariam vero probat suam sententiam : tum,
 quia verbum non procedit per intellectum ; tum,
 quia verbum disput. II. tum etiam, quia verbum in Deo
 essentialiter dicitur, quod his rationibus suadere
 sonatur. Primum, quia verbum in Deo est ipse
 actus intelligendi, sicut in quocumque intellectu
 creato, actus autem intelligendi est communis, &
 essentialis, ergo verbum non est in nomine in
 suis, sed essentialiter. Secundum in omni intello-
 gitione perfecta semper est verbum, in Deo autem
 intellectus essentialis est maxime perfecta, ergo
 nec est verbum. Tercio actus non rationalis non tran-
 gressetur ad creaturam, nec refertur supra
 Vndeque in I. partem Tom. II.

CAPVT II. & III.

personam producentem, sic enim non dicimus, Pater generat creaturas, nec dicimus, Generat seipsum, & tamen dicimus, Pater dicit creaturas, & dicit seipsum, ergo actus dicendi non est actus notionalis generandi.

Secunda sententia est S. Thome in 1. distinct. 27. *Secunda quaest. 2. art. 2. Capreoli quaest. 2. art. 1. conclus. 4. Ferrariensis contra Gentem cap. 13. versic. Considerandum, nempe verbum in diuinis accipit essentialiter, & notionaliter, quia de ratione verbi non est realiter procedere, sed factis est, si nostro modo intelligendi concipiatur per modum emanationis, sicut essentialis intellectio in Deo à nobis intelligitur. Præterea verbum etiam dici potest, quod realiter procedit per intellectum, ergo cum Filius Dei per intellectum generetur, dicitur verbum notionaliter. Hæc sententia differt ab opinione Durandi: ille enim asserit, rationem verbi non continere filio, quia per intellectum procedat, sed quia eius productio sit prior ordine originis, sicut illa, quæ est per intellectum; vnde falso hi Doctores pro sententia Durandi allegari solent. Tum etiam ita asserunt, verbum in diuinis sumi essentialiter, vt etiam dicant sumi notionaliter, non solum appropriatione, sed ratione processionis per intellectum.*

Tertia opinio est, quam refert S. Thomas ibidem, quorundam, qui dicebant, verbum semper accipi notionaliter in Deo, actum tamen dicendi accipi posse essentialiter, & nonaliter; Primò quidem, vt idem est, quod intelligere, essentialiter, & sic non habet verbum. Secundò sumitur pro actu creationis, iuxta illud Genes. i. *Dixit Deus, fiat lux, &c.* Et hoc modo etiam non habet verbum, sumitur tamen hoc modo essentialiter. Tertiò vsurpatur pro actu externæ generationis, & ita verbum. Hanc eandem sententiam secuti sunt alij, vt refert Durandus, qui dicebant, sicut auctores prædicti, verbum semper accipi notionaliter pro secunda persona, actum vero dicendi essentialiter quidem, pro eo, quod est exprimere, & manifestare aliquid in verbo, & hoc pacto, assererebant, tres personas manifestare aliquid in secunda, quæ est verbum productum: notionaliter vero pro actu, quod pater producit secundam personam, qui actus solum conuenit Patri.

CAPVT III.

*Tam actum dicendi, quam verbum in diuinis solum sumi
notionaliter, verior sententia est.*

E Go vero communem sententiam amplectendam esse cenſeo, quam non ſolum tradidit S. Thomas in hoc articulo, quam Caietanus, & recentiores ibidem ſequuntur, verum etiam, vt notauit idem Caietanus, priorem, quam in primo ſententiarum, & alibi docuerat, tacite retractat. Faciunt cum his *Magiſter in 1. diſtinct. 27. queſt. 2. Scorum ibidem queſt. 1. Gabriel. queſt. 3. artic. 2. nec diſcunt, Bonauentur. 22. parte illius diſtinctionis queſt. 1. vbi* quamuis dicat, biſariam accipere verbum in Deo, vno modo, quando Deus interius loquitur, & hoc pacto notionaliter, altero modo eſſentialiter, cum exterius producit creaturam; tamen affirmat, hoc poſteriori modo dictionem, & verbum capi improprè pro ipſa re quæ ſit, & actione, ſeu produktione illius: ergo ſentit verbum propriè acceptum in Deo, notionaliter ſolum uſurpari. Quæ ſententia probatur

*Magiſt.
Gabriel.
Bonauent.*
Probatuſ

primo ex
scriptura
communis
sententia.
9.

in primis ex Scriptura, in qua nunquam essentialiter Deo tribuitur verbum, aut dictio, nisi quando narratur, Deum aliquid exterius creasse, tunc autem omnes fatentur usurpari improprie, dicitur enim res ipsa producta extra Deum, verbum ipsius, & illius productio vocatur dictio, & locutio Dei, vel exterior aliqua prolatio, qua Deus instat alicuius hominis dicitur loquutus. Contra vero, cum de verbo interiori ipsius Dei fit mentio, soli secundæ personæ tribuitur, ut Ioan. cap. 1. & 1. Ioan. cap. 5. & Apocal. 19. ubi inquit Ioan. de illo quem vidit sedentem super equum album, *Et nomen eius, verbum Dei*, quo plane denotat proprium nomen illius: ibi autem sermonem esse de Christo filio Dei omnes consentiunt, negasse hos libro Ioannis esse Canonicos, retulimus cap. 1. ex Epiphano.

Durandi
effugium.

Sed respondet Durandus, secundam personam vocari verbum Dei appropriatione sicut tertia dicitur spiritus: namque, & eo etiam loco Apocalypsis, de eodem, qui dicebatur verbum, proxime dixerat Ioannes vocari fidelem, & veracem, & qui cum iustitia iudicatur, quæ tria nomina essentialia sunt, appropriata tamen videntur secundæ personæ: quid ergo mirum, si etiam nomen verbi non sit ei proprium, si etiam nomen verbi sicut nomen spiritus tertiæ personæ? Verum hæc effugia Durandi futilia sunt, nam licet secundæ personæ multa nomina appropriari dicantur, quæ communia sunt, & essentialia tribus personis & huiusmodi sunt illa tria, *Fidelis, verax, & cum iustitia pugnant*, id tamen asserimus de ijs, quæ etiam in scriptura videmus tribus personis communia esse, qualia sunt hæc tria: at vero cum nullibi in scriptura, nec apud sanctos Patres, nomen, *Verbum*, reperiatur essentialiter dictum, & tribus personis commune, sed ab omnibus secundæ personæ tribuitur, unde nam suspicari possumus, ei tamen per appropriationem accommodari? Tum etiam, cum eo loco dicat Ioannes, *Et vocatur nomen eius verbum Dei*, intelligit proprium illius nomen: cætera enim, quæ dixerat non ut propria nomina, sed ut epitheta ipsius posuerat. De prioribus dixit, *Et qui sedebat super eum, vocabatur fidelis, & verax*: quo sane modo exprimere solemus communia epitheta alicuius; at de verbo sic ait, *Et vocatur nomen eius, verbum Dei*, ubi peculiare nomen, quo nuncupari solet, expressit: cum enim de nomine alicuius interrogamus, non per communia, sed per peculiaria respondemus. Porro nomen spiritus, esse appropriatum Spiritui sancto, docet S. Thom. infra q. 36. art. 1.

10.

Præcludi-
tur.

Præcludi-
tur 2.

Secundò probatur ex Patribus, August. lib. 5. de Trinit. cap. 13. sic ait, *Relative dicitur filius, & relative dicitur verbum, quod autem relative dicitur, notionale est*: nam de relatione secundum esse intra ipsum Deum plane loquitur August. Et 6. de Trinitate cap. 2. *Verbum solus filius accipitur, non simul pater, & filius, & sub finem capitis*: Verbum de verbo dici non potest, quia non simul ambo verbum, sed solum filius. Et lib. 7. de Trinit. cap. 1. *Non est ipse (scilicet Pater) verbum, sicut nec filius, nec imago, & cap. 2. in principio, Pater igitur & Filius, simul vna essentia, & vna magnitudine, & vna veritas, & vna sapientia: sed non Pater, & Filius simul ambo vnum verbum, quia non simul ambo vnum filius: sicut enim filius a patre refertur, non ad se ipsum dicitur, ita & verbum ad eum, cuius*

Vera senten-
tia secundo
confirmatur
ex Pa-
tribus.

11.

verbum est, refertur, cum dicitur verbum, eo quippe filius, quo verbum, & eo verbum, quo filius. Quoniam igitur Pater, & Filius simul non vique vnum filius, consequens est, ut pater & filius simul non ambo vnum verbum, & propterea non eo verbum, quo sapientia quia verbum non ad se dicitur, sed tantum relative ad eum, cuius est verbum, sicut filius ad patrem, sapientia vero eo, quo essentia, & ideo quia vna essentia, vna sapientia quoniam vero & verbum sapientia est, sed non eo verbum, quo sapientia, verbum enim relative, sapientia vero essentialiter intelligitur, id dici accipiamus, cum dicitur verbum ac si dicatur, *nata sapientia, ut sit filius & imago*.

Multa alia non minus præclara pro hac nostra sententia docet Aug. sed hæc sufficiant, in quibus primum considera circa prius testimonium, cum ait, *verbum relative dici, omnino negare essentialiter accipi posse*: idem namque in posterius opposuit verbum sapientia, quia verbum relative, sapientia essentialiter accipitur, ergo idem est apud August. dici aliquid relative, & non dici essentialiter: quare, si verbum relative dicitur, non potest dici essentialiter. Adde quod nomina, quæ appropriantur personis, ut potentia patri, non dicuntur relative ad aliam personam, nisi materialiter ratione eius, cui attribuntur. Deinde nota circa secundum, & tertium testimonium cum negat absolute, Patrem & Spiritum sanctum esse verbum, atque negat verbum esse de verbo, aperte indicat, nomen, *Verbum*, non esse appropriatum secundæ personæ, sed proprium. Nam si esset secundum commune, & vni personæ solum appropriatum, non repugnaret dicere verbum esse de verbo, sicut filius dicitur sapientia de sapientia, & Spiritus sanctus dicitur amor de amore: Deus enim Charitas est. Dici etiam possent ambo, scilicet Pater, & Filius, verbum, sicut dicitur sapientia, cum tamen nomen sapientia sit appropriatum, quod in ultimo quoque testimonio concedere non audeat August. Quid plura? testimonia enim August. a quo perspicua sunt, ut alia explanatione non egent.

Deinde Cyrillus lib. 7. Thelaudi c. 1. obijciens bus Arrianis in hunc modum, si verbum consubstantiale Patri, poterit quoque Pater verbum appellari, sic respondet. *Qui hæc dicunt, Ioannes nomen oblitus sunt, verbum enim ipse filium hic (scilicet cap. 1.) appellat, & hoc nomen quasi proprium, & ipsiusque maxime significativum elegisse videtur. In principio (scilicet) erat verbum, &c.* Idem autem Cyrillus dicit hac voce, *verbum*, magis exprimi proprietatem filij, quia ut dicebamus disput. 137. cap. 5. eo significatur non solum in genere filiatione secundæ personæ, sed etiam modum processionis illius proximè esse per intellectum, non per naturam, ut ille putavit Durandus.

Tercio demum ratione facile probatur: nam verbum natura sua denotat realem emanationem ab aliquo, cuius est verbum: sic Basil. homil. in Jo. de la verba, *(In principio erat verbum) post medium, ubi ait, Nam cor nostrum veluti fons est quidam, verum vero emissum veluti rivus ex fonte profluit. Et paulo superius, Cur verbum ut quod ex mente procedat, tamen illud esse, ut quod ex mente procedat, significetur.* Et Athanas. in Epist. de sententia Dionysij contra Arrianos aliquantulum à fine sic ait. *Verbum promanationem mentis nominari convenit, idemque, ut quasi de homine loquamur, ex corde per os funditur, diciturque iam inde mens ta est, quæ per os*

quam proficit ab earatione, siue verbo, quod in corde est. Cum ergo de utroque verbo loquatur, & vocis, & cordis, dicatque verbum esse emanationem mentis, de utroque plane intelligit, ut inde etiam emanationem verbi aeterni explicet. Eandem similitudinem verbi nostri, & diuini prosequitur Ansel. in monolog. cap. 31. & tam verbum nostrum, quam diuinum emanatione procedere, docet. Sic etiam idem Athanas. in Epist. de decretis Nicenae Synodi parum ante medium de filio Dei ait: *Siue enim rationem, siue verbum Dei cogites, rursum eum ex illo esse, sine ulla differentia cogitaues.* Et quamuis ibi etiam numerus essentialis, quae sola appropriatione tribuuntur filio, tamen non eodem modo intellexit de verbo, cuius ratione etiam in humanis, alio loco dixerat, esse processionem. Atqui id, quod in Deo emanationem denotat, non dicitur essentialiter, sed notionaliter, ut omnibus confessum est: ergo verbum non essentialiter, sed notionaliter semper usurpari debet. Supererat hic, ut explicaremus, quomodo comparatur tam verbum nostrum, quam diuinum cum actu dicendi, & utrum eius emanatio sit intellectio, an saltem dictio, & utrum in omni intellectio sit verbum, an non: haec tamen commodius in solutione argumentorum Durandi cap. sequenti dicemus.

Ex dictis inferitur primo falsam esse sententiam Durandi, qui dicebat verbum propriè, sumi essentialiter: sed quodammodo, hoc est sola appropriatione, usurpari notionaliter. Secundò sequitur, falsam esse sententiam secundam, quae dicebat, utroque modo accipi verbum; cum constet solum usurpari notionaliter. Tertio colligitur, tertiam sententiam magis à veritate deuiare, cum alio modo sumit dicere, quam verbum: haec enim videntur, aut inuicem relata, aut idem esse: quare si vnu notionaliter, alterum eodem modo accipiendum est. Quod vero vltimo addit, omnes personas exprimere in verbo ea, quae intelligit, absurdissimum est: nam illa sola persona in verbo exprimitur id, quod intelligit, quae ipsum verbum producit, ut omnes fatentur Doctores.

CAPVT IV.

Soluntur argumenta Durandi.

AD primum, & secundum argumentum Durandi facile respondemus, non quaecumque intellectio, quantumvis perfectam, esse verbum, sed in ea solum verbum reperiri, quae realiter ab intelligente procedit, cumque essentialis cognitio in Deo sit ipsa essentia Dei, nec ab ipso Deo aliquo modo emanet; non sequitur, esse verbum earum rerum, quae in ipsa intelliguntur. Sed tertium argumentum difficile est, in cuius solutionem explicare oportet, quis sit in nobis actus dicendi, & quid verbum, & utrum verbum mentis in nobis dicatur species expressa, an potius res ipsa, quae verbo repraesentatur. Sunt nonnulli, qui censent, actum dicendi esse productionem Phisicam illius qualitatis, quam intellectus in se ipso producit: qualitatem vero ipsam productam, esse verbum, quo formaliter intellectus constituitur intelligens, ita ut intellectio, & verbum sint idem omnino; dicere autem non sit intelligere, sed sit productio ipsa verbi, & intellectio. Haec sententia videtur Scoti, ut commemorauimus disput. 12. cap. 2. vbi tamen iam satis ex Patribus, & rationibus probauimus, ipsum dicere intellectus

formaliter esse intelligere; nisi quod dicere denotat etiam realem emanationem à dicente, sed intelligere non ita.

Alij dicunt, ipsammet productionem speciei *Secunda* expressae esse dictionem, & intellectioem simul *sententia*, formaliter; qualitatem vero expressam esse verbum hac dictione & intellectioem expressum: & hoc respondent argumento Durandi, eam intellectioem habere verbum à se productum, quae est productio realis, & illa solum esse dictionem: & quia in Deo intellectio essentialis non est productio; ideo non esse dictionem, nec habere verbum. Haec tamen sententia mihi non probatur: Puto enim, in nobis intellectioem formaliter esse ipsam qualitatem expressam in mente, quae sit intellectui res praesens: atque rem intelligere nihil aliud esse intellectui, quam similitudine actuali illius informari, ut notauit disput. 12. cap. 4. Ipsam vero productionem huius qualitatis non esse intellectioem, sic ostendo. Nam si eo esset intellectio, quo est productio illius qualitatis, sicut dicitur qualitate illam producere, diceretur etiam qualitatem illam intelligere; at qualitas illa non intelligitur, cum tamen producat, ergo productio illa non est eo intellectio, quo est productio, & contra. Tum etiam, ut diximus in ea disputat. cap. 2. & disput. 38. cap. 2. intellectio nihil aliud est, quam representatio actualis, & expressa alicuius rei: haec autem multo perfectius reperitur in specie ipsa, & qualitate: quam in productione, & fieri illius: ergo illa potius est intellectio. Quam opinionem docent Scotus in 4. distinct. 49. quest. 2. §. Ad argumenta, in solut. 4. Laellus lib. 9. Metaphys. quest. 7. Soncinus eodem lib. quest. 20. & 21. Caietanus 1. parte, quest. 79. artic. 2. §. Quoad secundum, non longe à fine, & in eadem 1. parte, quest. 34. artic. 1. in fine commentarij, & Doctores omnes, qui affirmant, cognitionem posse in nobis à solo Deo produci, quos referemus 12. disput. 9. cap. 1. hi enim omnes censent, cognitionem esse non productionem, sed qualitatem significatam per modum actionis, quam vocant actionem grammaticalem. Quam sententiam expressisse videtur S. Thom. in hac quest. artic. 1. ad 3. vbi habet haec verba. Nam intelligere importat solam habitudinem intelligentis ad rem intellectam, in qua nulla ratio originis importatur, sed solum informatio quaedam in intellectu nostro, prout intellectus noster fit actus per formam rei intellectae. Quae sane verba nulla indigent noua expensione, aut explicatione pro praedicta sententia.

At dicunt aliqui, intellectioem formaliter in nobis non esse ipsam qualitatem solam, nec solam productionem illius, sed utrumque simul, & ita intelligere esse fieri, & produci illam qualitatem, & simul ipsa qualitate informati, non alterum eorum tantum, ut ita defendat, qualitatem illam à solo Deo produci posse, & in intellectu recipi: sed hoc modo non posse reddere hominem intelligentem. Haec tamen sententia mihi nullo modo probari potest: Primum, quia si intelligere formaliter est producere, aut saltem includit producere directè: cum intelligere vnicus & simplex actus sit, quidquid diceretur intelligi, diceretur produci, & contra id, quod per intellectum non produceretur, non diceretur intelligi: quia cum de ratione intellectiois duo sint, & productio, & qualitas, & intelligere duo illa includat, & productionem, & qualitatem; sequitur, rem intellectam

18. Media autem sententia refutatur.